

جلسه بیست و دوم: شجاعت ۱

۱- معنای شجاعت

معنای شجاعت معنای مبهمی نیست آن چه در این عرصه باید توجه کرد مسأله حدود و معیار شجاعت است. شجاعت یعنی چیره‌گی در برابر موانع، این معنای شجاعت است.

۲- آفت شجاعت

منتهی باید مراقب بود که در این عرصه به آفت نیفتاد. امام عسگری علیه السلام فرمود: «لِلشَّجَاعَةِ مَقْدَارٌ فَإِنْ زَادَ عَلَيْهِ فَهُوَ تَهَوُّرٌ»^۱ دو طرف دارد شجاعت، یک طرفش ترس است. امام باقر علیه السلام فرمود: «لَا يَكُونُ الْمُؤْمِنُ جَبَانًا»^۲ مؤمن ترسو نمی‌شود.

البته این را عرض کنم بخشی از شجاعت و بخشی از ترس، ذاتی است. بعضی‌ها به‌صورت ذاتی شجاع و بعضی‌ها به‌صورت ذاتی ترسو هستند، اما آن چه در این عرصه مهم است این است که افرادی که به‌صورت ذاتی ترسو هستند باید خودشان را به سمت شجاعت ببرند و ترس‌شان آن‌ها را از انجام وظیفه باز ندارد. به هر حال یک طرف شجاعت ترس است که مؤمن آن چنان نیست، مؤمن را ترسش از وظیفه‌اش باز نمی‌دارد.

یک طرف دیگر شجاعت، تهوّر و بی‌باکی است. بی‌باکی یعنی بی‌گدار به آب زدن و کارهای نابخردانه انجام دادن، این اسمش تهوّر است. شجاعت آری! اما انجام کارهای نابخردانه هرگز! در روایتی از امیرالمؤمنین است که «آفَةُ الشَّجَاعَةِ إِضَاعَةُ الْحَرَمِ»^۳ شجاعت آری اما نباید دوراندیشی را کنار گذاشت. در هر اقدامی که انسان می‌خواهد انجام دهد این دوراندیشی را هم ملاحظه کند. در کلامی از امام علی علیه السلام هست که «آفَةُ الْقَوِيِّ اسْتِصْغَافُ الْخُصْمِ»^۴ یعنی آفت قوی، یعنی آفت انسان شجاع این است که دشمن را کم بینگارد. نباید دشمن را کم انگاشت، او را کم دیدی در نتیجه آن آمادگی بایسته ایجاد نخواهد شد.

۳- شجاعت ارزش است، حتی اگر در کافر باشد

شجاعت در روایات ما از مکارم اخلاق است، ارزش است، حتی اگر در کافر باشد. اسیرانی را آوردند نزد پیغمبر اکرم صلی الله علیه و آله که جرم‌شان در حد مجازات اعدام بود. حضرت دستور داد که این‌ها را اعدام‌شان کنند، ولی فرمود: یکی از این‌ها را اعدام نکنید. آن مرد پرسید ای رسول خدا چرا فقط از اعدام من گذشتی؟ حضرت فرمود: جبرئیل به من خبر داد که پنج خصلت داری که خدا و رسول آن‌ها را دوست دارند «الْغَيْرَةُ الشَّدِيدَةُ عَلَى حَرَمِكَ» روی ناموست حساسی، می‌خواهی دست و رفتار

۱- شجاعت اندازه‌ای دارد و اگر از آن گذشت بی‌باکی تلقی می‌گردد - بحار الأنوار (ط - بیروت) ج ۶؛ ص ۶۰۷

۲- الخصال ج ۱؛ ص ۸۳

۳- میزان الحکمة؛ ج ۵؛ ص ۴۸۷؛ ح ۹۳۴۳ - آفت شجاعت، فرو گذاشتن احتیاط (و دوراندیشی) است.

۴- تصنیف غرر الحکم و درر الکلم؛ ص ۳۴۷؛ ح ۷۹۹۷ - آفت نیرومند، ناتوان شمردن دشمن است.

و چشم بیگانه به طرف ناموست دراز نشود «و السَّخَاء» انسان با سخاوتی هستی «و حُسْنُ الْخُلُقِ» انسان خوش اخلاقی هستی «و صِدْقُ اللِّسَانِ» انسان راست گویی هستی «و الشَّجَاعَةُ» انسان شجاعی هستی، با این پنج خصلت و ارزش های والا تو از اعدام معافی «فَلَمَّا سَمِعَهَا الرَّجُلُ اَسْلَمَ» این مرد وقتی دید ارزش های دین این هاست مسلمان شد «و حُسْنُ اِسْلَامُهُ» مسلمان خوبی هم شد «و قَاتَلَ مَعَ رَسُولِ اللَّهِ ص قِتَالًا شَدِيدًا حَتَّى اسْتُشْهِدَ»^۱ رزمنده خوبی شد تا به شهادت هم رسید.

جناب آقای ری شهری در خاطرات شان آورده اند که برخی از کسانی که در کودتای نوژه دخیل بودند به ایشان گفتند: حالا که قرار است ما را اعدام کنید بگذارید ما برویم جبهه به دست صدامی ها کشته بشویم، شهید شویم. ایشان می گوید که من رفتم نزد امام علیه السلام گفتم که درخواست این چینی هست. امام علیه السلام فرمود که تحقیق کنید اگر صادقانه این سخن را می گویند حرف شان را بپذیرید. گفتند تحقیق کردیم عده ای از این ها را دیدیم در واقع صادقانه می گویند، از کار گذشته شان پشیمان اند، اعزام شدند به جبهه و در جبهه به شهادت رسیدند.

برخی از ارزش ها زمینه ساز شهادت است. این ارزش هایی که در این مرد بوده غیرت، سخاوت، اخلاق نیکو راست گویی و شجاعت، این زمینه را برای او فراهم کرده، به هر حال باید چنین شرایطی باشد:

گوهر پاک بپاید که شود قابل فیض و نه هر فشت و گلی لؤلؤ و مرجان نشود^۲

یک گوهر پاکی باید در جان انسان باشد، این شجاعت به عنوان یک عیار ایمان به عنوان یک عیار اخلاق مطرح است.

۴- سلطنت بر نفس نشانه شجاعت است

این شجاعت را نباید خلاصه کرد به شجاعت در میدان جنگ، بلکه باید بر غلبه بر نفس هم دید. این که انسان وقتی عصبانی می شود بتواند خودش را کنترل کند، هر چه خواست نگوید، هر رفتار نادرستی نداشته باشد.

امیرالمؤمنین علی علیه السلام فرمود: «أَفْضَى النَّاسِ أَعْظَمُهُمْ سُلْطَانًا عَلَى نَفْسِهِ»^۳ پهلوان ترین پهلوان ها آن کسی است که سلطنت بر نفسش داشته باشد، بتواند خودش را کنترل کند.

و نیز فرمود: «أَشَجُّ النَّاسِ مَنْ غَلَبَ الْجَهْلُ بِالْحِلْمِ»^۴ شجاع ترین مردم آن کسی است که نابخردی را با حلم و بردباری مقابله کند.

۱- الخصال؛ ج ۱؛ ص ۲۸۲

۲- غزلیات حافظ

۳- تصنیف غرر الحکم و درر الکلم؛ ص ۲۴۵؛ ح ۴۷۱۷

۴- تصنیف غرر الحکم و درر الکلم؛ ص ۲۸۵؛ ح ۶۳۸۷

نمونه سوالات آزمون

- ۱- طبق فرمایش امام حسن عسکری (ع) اگر شجاعت از حد و اندازه اش بگذرد، به چه چیزی منجر می شود؟
الف: ترس **ب: تهور** ج: چالاکي د: عذاب
- ۲- معنی «إِضَاعَةُ الْحَزْمِ» چیست؟
الف: صداقت ب: سبکبالی ج: ترس و اضطراب **د: دوراندیشی**
- ۳- طبق فرمایش مولا علی (ع) آفت فرد قدرتمند چیست؟
الف: ناتوان شمردن دشمن ب: ضعیف کردن دشمن ج: معامله با دشمن د: خوش اخلاقی کردن با دشمن
- ۴- معنی حدیث «أَشَجُّ النَّاسِ مَنْ غَلَبَ الْجَهْلَ بِالْحِلْمِ» کدام است؟
الف: قویترین مردم کسی است که بر نفس خویش مسلط تر باشد.
ب: شجاعترین مردم کسی است که با بردباری بر نادانی غلبه کند.
ج: قوی ترین مردم کسی است که با جهلش کنار بیاورد.
د: شجاع ترین مردم کسی است که با بردباری بر نفشش غلبه کند.
- ۵- کدام جمله صحیح به نظر نمی رسد؟
الف: بعضی ها ذاتا شجاع هستند و بعضی ها ذاتا ترسو هستند.
ب: شجاعت یعنی چیره گی در برابر موانع .
ج: شجاعت در ادبیات و روایات ما از مکارم اخلاق است، ارزش است ولو در کافر باشد.
د: شجاعت به عنوان یک عیار ایمان ، فقط مربوط به میدان غلبه بر نفس است.